



Signe Riisalo
Sotsiaalkaitseminister
Sotsiaalministeerium
merlin.murumets@sm.ee

Teie: 01.10.2021, nr 1.2-2/125

Meie: digitaalallkirjas nr 1-8-2/21/51

Arvamus perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Lp Signe Riisalo

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Sotsiaalministeeriumi võimaluse eest esitada arvamus perehüvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule. MTÜ Lastekaitse Liit, olles muuhulgas võrdse kohtlemise võrgustiku¹ liige, nõustub eelnõuga kavandatavate muudatustega, mille eesmärk on luua suurem õigusselgus ja tagada võrdne kohtlemine muuhulgas nii lastele, kelle elatist maksuma kohustatud vanema suhtes on välja kuulutatud pankrot, surnult sündinud laste vanematele kui ka registreeritud elukaaslasele.

Aastal 2017 Euroopa Komisjoni lapsevanemate ja hooldajate töö- ja eraelu tasakaalustamist käsitleva direktiivi eelnõu kohta esitatud arvamusel toetas MTÜ Lastekaitse Liit eelnõus toodud ettepanekuid ja selle eesmärki muuta töö- ja eraelu tasakaalustamise meetmed (puhkused ja paindlik töökorraldus) kättesaadavamaks ja innustada mehi rohkem kasutama perepuhkuste ja paindliku töökorralduse võimalusi.

Rahvusvahelised uuringud ja kõrgema sündimusega riikide kogemused näitavad, et sündimus on kõrgem riikides, kus kasutusel on riiklikud meetmed naiste hoolduskoormuse vähendamiseks ning isade osaluse suurendamiseks pereelus¹. Hoolduskoormust vähendavate teenuste arendamise, nende kvaliteedi ja kättesaadavuse tõstmise vajalikkusele oli viidatud ka laste ja pere arengukavas 2012-2020. Aastal 2015. aastal koostatud ÜRO lapse õiguste konventsiooni täiendavas aruandes rõhutati, et ühtlustada on vaja peretoetuste süsteemi, suurendada selle paindlikkust lapsevanemate töö- ja pereelu ühitamise võimaluste parandamiseks, ning tõhustada üksikvanemaga pere toetussüsteemi². Antud küsimuse lahendamise vajalikkusele juhtis tähelepanu ka ÜRO Lapse Õiguste Komitee 2017. aastal tehtud lõppjäreldestes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta³.

Lastekaitse Liit tunnustab Sotsiaalministeeriumi samme, millega alates 2017 on loodud vanemahüvitiste skeemi rohkem võimalusi töö- ja pereelu ühitamiseks ning hoolduskoormuse

¹ Loe lähemalt: <https://humanrights.ee/teemad/vordne-kohtlemine/vordse-kohtlemise-vorgustik/>



ühtlasemaks jaotumiseks vanemate vahel. Tegu on selgesuunaliste sammudega töö- ja pereelu ühitamise soodustamiseks Eestis. Paindlikkuse suurendamine mh vanemahüvitise kasutamisel on olulise tähtsusega ka palgalõhe vähendamisel.

Aasta 2021 alguse seisuga elas Eestis 258 227 alaealist last, mis on ligi viiendik kogu rahvastikust. Väheneb esiklaste arv. Suurenenud on ühe täiskasvanuga leibkonnas elavate laste arv², kellel on kõige suurem oht sattuda vaesusesse³. Üle Eesti elab suhtelises vaesuses 17% lapsi, ent Ida-Virumaal 30% ja Valgamaal iga teine laps. Kui eestikeelseid peresid elab suhtelises vaesuses 19%, siis vene emakeelega peresid ligi 30%⁴, sh sissetulek Ida-Virumaal on Harjumaast kuus aastat maas⁵. Vaesuse suhtes haavatavate lasterühmade analüüsist selgub, et võrreldes kõikide Eesti lastega (2020. aastal 6,4%) on ilmajäetus suurem puudega lastel (2019. aastal 17,5%)⁶. Üldiselt elavad lapsed Eestis leibkondade endi hinnangul heades või väga heades tingimustes⁷, aga ainult see ei mõjuta lapse õnnetunnet. Oma vaimse heaolu taset hindab 12-aastasest lastest madalaks 51% ja õnnetuna tunneb end 15%⁸. Nälja ja kodutuse asemel on Eestis vaesus järjest rohkem hoopis ebavõrdsus, ääremalaisus, üksindus, võimaluste puudus ja ebakindlus⁹.

Lapse heaolu sõltub paljuski peres valitsevatest suhetest. Paraku on lapsi puudutavad vaidlused ajas kasvanud¹⁰, suurenenud on ka elatisvõlglaste arv. Lastekaitse Liit on alati olnud

² Loe lähemalt: <https://www.stat.ee/et/uudised/kuidas-elavad-est-apsed>

³ Laste suhtelise vaesuse määr (29,6%) on kaks korda kõrgem kui kõigi Eesti laste vaesuse määr. Loe lähemalt: Viira, A., Sinisaar, H. (2021) Laste elustandard. Kogumikus Lapsed Eesti ühiskonnas (2021) Õiguskantsleri Kantsleil. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/Lapsed-Eesti-Uhiskonnas_kogumik%202021.pdf

⁴ Koppel, K. (2020) Eesti vaesus on võtnud uue näo. Eesti Päevaleht 09.03.2020. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://epl.delfi.ee/artikkel/89162839/kaupo-koppel-est-vaesus-on-votnud-ue-nao?>

⁵ Loe lähemalt: <https://www.stat.ee/et/uudised/sissetulek-ida-virus-harjust-kuus-aastat-maas>

⁶ Ibid. 3

⁷ Loe lähemalt: <https://www.stat.ee/et/uudised/2020/06/01/lastega-peresid-iseloomustab-oma-kodu-ja-palju-ruumi>

⁸ Umbes 2000 last, kes on omaealistega võrreldes ebavõrdses olukorras, kogedes subjektiivselt ebaõiglast kohtlemist ja täiskasvanute ebapiisavat hoolimist ning kelle eluraskused ilmnevad heade lahendusteta pikemaajaliselt erisugustes elukeskkondades. Loe lähemalt: Soo, K., Kutsar, D. (2020). Kuidas elad, Eestimaa laps? Ülevaade 8–12-aastaste laste subjektiivsest heaolust. Tartu: Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut. Allalaetav: https://www.researchgate.net/publication/341788164_Kuidas_elad_Eestimaa_laps_Ulevaade_8-12-aastaste_laste_subjektiivsest_healust

⁹ Ibid. 4

¹⁰ Igal aastal pöördub erinevate last puudutavate küsimuste lahendamiseks kohtusse ligi 4000 inimest. Suhtlus- ja hooldusõiguse küsimused moodustasid 2020. aastal ca viiendiku SKA lastekaitseosakonda tehtud pöördumistest. Lasteabitelefoni tehti 2020. aastal hooldusõigusega seotud kohtumenetlusega ja kohtuvälistes küsimustes 678 pöördumist. Ka Lastekaitse Liidu poole pöördub igal aastal aina rohkem peresid, kes soovivad nõu perekonnaõiguslike probleemide lahendamiseks.



seisukohal, et elatise maksmisest kõrvalehoidumine on lapse õiguste rikkumine ning ei saa olla ühiskonnas aktsepteeritav. Samuti tuleb meeles pidada, et vanemad on oma lastele eeskujuks, mistõttu ülalpidamiskohustuste täitmata jätmine vanema poolt kujundab ühtlasi ka lapse hoiakuid oma kohustustesse suhtumises. Täna lastest sõltub, milline saab olema Eesti tulevikuühiskond. Varajane lapsepõlveperiood on otsustava tähtsusega ja mõjutab suuresti lapse ülejäänud elu ja sellest tulenevalt on oluline, et edukaks arenemiseks on loodud sobivad tingimused. Vastavalt ÜRO Lapse õiguste konventsioonile on igal lapsel õigus mitmekülgele arengule ja heaolule. Lapsel on õigus saada oma vanematelt selleks igakülget toetust. Ülalpidamise puhul on tegu lapse õigusega ja vanema kohustusega. Lapse jaoks on parim kui vanemad teevad omavahel koostööd ja kokkulepped toimivad, sh ülalpidamise puhul. Paraku liiga paljude laste peredes see alati nii ei ole. **Seega on väga tervitatav, et edaspidi laieneb õigus elatisabile ka lastele, kelle elatist maksta kohustatud vanema suhtes on välja kuulutatud pankrot.**

Nagu oma arvamuses perehüvitiste seaduse ja töölepingu seaduse muutmise seaduse eelnõu 300SE kohta Riigikogu sotsiaalkomisjonile mais 2021 (nr 1-8-2/21/28)¹¹, rõhutab Lastekaitse Liit ka nüüd, et **on tervitatav, et riik planeerib tulevikus täiendavalt toetada ka vanemaid, kelle laps sünnib surnult.** Tegemine on haavatava sihtgrupiga, kes vajab mitmekülget tuge. Eelnimetatud eelnõu seletuskirjas oli nenditud, et on oluline anda nendele lapsevanematele turvatunne, et riik hoolib ja toetab ka rahaliselt selles emotsionaalselt keerulises olukorras. Lastekaitse Liit on jätkuvalt seisukohal, et on oluline, et riigi hool ja toetus ei väljenduks sellele sihtgrupile ainult rahalise toetusena, vaid laiemas spektris. Näitena tervikliku lähenemise puudumisest saab välja tuua seoses rahvastikuministri poolt esitatud nimeseaduse eelnõuga (18.06.2019 nr 1-6/1849-1), milles üllatuslikult ei olnud enam vastupidiselt kehtiva nimeseaduse §-le 9 võimalust anda surnult sündinud lapsele perekonnanimi ja panna vanema(te) soovil ka eesnimi. Vastavalt MTÜ Vaikuse lapsed (põhikirjaline eesmärk on vanemate toetamine seoses laste enneaegse surmaga (sh surnult sündinud lapsed)), kodulehel toodud infole: „Saavad vanemad soovi korral lasta surmateatise peale märkida lapse nime. Samuti saavad vanemad soovi korral jäädvustada lapse nime tema hauakivil. Paraku ei kajastu lapse nimi rahvastikuregistri andmebaasis. Paljud üsasiseselt lapse kaotanud vanemad on lapsele nime pannud ning on seda edaspidi oma leinateel väga tähtsaks sammuks pidanud“. Kuna eelnõus ei olnud piisavalt põhjendatud antud sätte kaotamine, tegi Lastekaitse Liit tol korral ettepaneku analoogse sätte lisamiseks ka kõnealusesse eelnõusse. **Terviklikku lähenemist toetab kindlasti ka surnultsündide kandmine rahvastikuregistrisse ning sotsiaalkaitse infosüsteemi ja tervishoiu infosüsteemi andmevahetuse arendamine, et tagada proaktiivne toetuse pakkumine ka surnult sündinud laste puhul.**

Loe lähemalt: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/uudised/valitsus-kiitis-heaks-riikliku-perelepitussusteemi-loomise>

¹¹ Loe lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2021/05/LKL_arvamus_eelnou300SE.pdf

Endla 6-18, 10142 Tallinn

Tel: 6311 128; 6311 504 Faks: 6311 735

E-post: liit@lastekaitseliit.ee

www.lastekaitseliit.ee



Lastekaitse Liit rõhutas juba vanemapuhkuste ja hüvitiste süsteemi analüüsi kommenteerides (kiri Sotsiaalministeeriumile 29.08.2016 nr K-2/28), et **teavitustöö on vajalik nii tööandjate (võimaldamaks paindlikumaid töövorme) suunal kui ka ühiskonnas tervikuna, et teadvustada senisest enam võimalustest töö- ja pereelu ühitamiseks ning isade osaluse tähtsust ja tähendust pereelus**. Hea õigusloome tava põhimõtete kohaselt peab seadus olema selge ja üheselt mõistetav, mistõttu tuleb õigusaktid koostada võimalikult lihtsas keeles, selgelt ja täpselt, pidades silmas õigusakti peamisi sihtgruppe. On positiivne, et eelnõu seletuskirjas on kasutatud muudatuste selgitamiseks näidisjuhtumeid, samas neid oleks võinud olla isegi rohkem. Seletuskirjades, kus kirjeldatakse puhkuse/hüvitiste skeeme, on näidete laialdasem kasutamine suurema õigusselguse tagamiseks vägagi teretulnud. **Ennetamaks sihtrühma teadmatuse riski on kindlasti vaja käesoleva eelnõuga tehtavate muudatuste laiem kommunikeerimine ühiskonnas tervikuna (sh vene keeles), et oleks garanteeritud muudatuste ühetaoline mõistmine ja sihtgrupi õiguste suurem tagatus**.

Selleks, et vanemad saaksid igas Eestimaa linnas ja vallas kindlustunnet kaotamata pühenduda laste kasvatamisele ja tegeleda ka tööalase eneseteostusega, on lisaks vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi paindlikumaks muutmisele vaja toetada kõikides piirkondades osutatavate teenuste kvaliteedi ja mitmekesisuse suurendamist. Ebavõrdsus ja ääremaastumine¹² on olnud aastakümneid Eestis suureks probleemiks¹³. Ka alushariduse ja lapsehoiu uuring (2020)¹⁴ tõi taaskord välja tugispetsialistide puuduse ja logopeedilise toe laialdase vajaduse, KOV-ides on jätkuvalt puudus lasteaiakohtadest, parendamist vajavad erivajadustega lastele lasteaias ja -hoiu tingimused. Riigikontrolli (2020) hinnangul saavad lapsed enamjaolt neile vajalikke tugiteenuseid 64% munitsipaallasteaiades ja 74% -põhikoolides¹⁵.

Samas üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ kohaselt on elamisvõimalused vaja tagada Eesti igas asustatud paigas. Seega on vaja suuremat tähelepanu pöörata perede erinevate teenuste

¹² Riigikontroll rõhutab oma 2020 novembris avaldatud aastaaruandes parlamendile „Esmatähtsate avalike teenuste tulevik“, et kogu Eesti väljaspool Harju- ja Tartumaad on ääremaa. Loe lähemalt: Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Riigikontrolliaastaaruanneparlamendile/tabid/110/lang-%20uage/et-EE/Default.aspx>

¹³ Lauristin, M. (2021) Taasiseseisvunud Eesti kolm aastakümnet inimarengu luubi all. Ülevaade Eesti inimarengu aruannete sisust 1995–2020. Eesti Koostöö Kogu. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2021/03/EIA25_tervik_kogumik.pdf, Saar, H. Lapse õigused 2018-2019 (2019). Inimõigused Eestis 2020. Inimõiguste Keskus. Pikem versioon arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2019/12/Lapse-%C3%B5igused-2018-2019.pdf>

¹⁴ Uuringu andmetel selgus, et ühe täiskoormusele taandatud logopeedi töökoha kohta on lasteaiades keskmiselt 222 last ja ühe eripedagoogi kohta 471 last. Arvutivõrgus leitav:

https://www.sm.ee/sites/default/files/alushariduse_ja_lapsehoiu_uuring.pdf

¹⁵ Riigikontroll (2020) Hariduse tugiteenuste kättesaadavus. Kas lapsed saavad hariduse omandamisel lasteaias ja koolis vajalikke tugiteenuseid? Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikontroll.ee/Riigikontrollipublikatsioonid/Auditaruanded/tabid/206/Audit/2516/AuditId/462/language/et-EE/Default.aspx>



osutamisele sh eri vanuses lastele päevahoiu osutamine, erinevate nõustamiste kättesaadavaks tegemine ja vanemahariduse võimaluste tagamine. Lapse heaolu ja pere toetamise seisukohalt on oluline, et meetmed/teenused lähtuvad lapse vajadusest ja toetavad peresuhteid ning on õigeaegsed, tulemuslikud ja pikaajase positiivse mõjuga.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega,

Varje Ojala /*allkirjastatud digitaalselt*/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Koostaja: Helika Saar helika.saar@lastekaitseliit.ee

Endla 6-18, 10142 Tallinn
Tel: 6311 128; 6311 504 Faks: 6311 735
E-post: liit@lastekaitseliit.ee

www.lastekaitseliit.ee